

DEMÉNY PÉTER

A KESERŰ MESÉLÉS

Vida Gábor: Egy dadogás története

■ „De-vel nem kezdünk mondatot, nyilatkozhatta ki az apám, én pedig azonnal rávágtam, hogy: de.” (5.) „A fél életművem már a polcon. És ha valaki megkérdezné, hogy ennyi az egész, akkor azt is mondhatnám, igen. De.” (373.) A könyv első és utolsó mondata rímel, és az utolsóból az is kiderül, hogy mondatot befejezni de-vel még szörnyebb, mint kezdeni. Az elsőből pedig az, hogy milyen szabványfüggőek is a szüleink, amivel semmi baj nem lenne, ha nem a *mi* szüleink lennének, azok, akiktől szeretetet várunk, de nagyon hiába, mert még megértést sem kapunk. Az *Egy dadogás története* mesélőjének apja passzív, anyja hiperaktív, és mindketten a hallgatás, a rossz hallgatás növendékei.

A „mesélő” fogalom fölösleges távolításnak tűnhetik, hiszen Vida Gábornak ez a könyve kerül legközelebb a szerzőhöz, és nemcsak hogy végig egyes szám első személyben szól, hanem abból a hitelességből is, amely egy önéletrajz sajátja. Mégis, a szerző szándékától nyilván nem függetlenül, az alcím a zárójelbe tett „(regény)”, és egyes nevek sem olyanok, mint akár a magyar alföldön, akár a Székelyföldön: Violetta, Tom, Will stb. Szóval fikcionalizált vagy enyhén távolított önéletrajz ez, talán annak jelzésére, hogy többről van itt szó, mint önéletrajzról: mint az azóta megjelent recenziókból és interjúkból kiderül, „Erdély-regényről”, a szónak abban az értelmében, hogy elemzés, következtetésként megértés is van itt, legalábbis a megértés igyekezete, nemcsak keserű mesélés.

Holott a mesélés tényleg keserű, ahogy én olvasom. A kisfiút öt éves ko-

ráiig falura adják az ágyai nagyszüleikhez, azok nevelik, az alkoholista nagypapa és a vele zúgolódó nagymama, akkor kerül vissza a szüleikhez, s az anyja elkezd olyanná nevelni, amilyenné az apai nagyszülők nem tudták. Kilencedikben bentlakásba kerül Aradra, ahol rettenetes dolgokat él meg („ritka volt az olyan este, mikor nem sírva aludtam el” – 260.), melyekről azonban nem mesélhet a szüleinek, mert egyikőjüket sem érdekli. A könyvben nem ölelnek, nincs „de jó, hogy hazajöttél, fiam”, az apa szkeptikus, az anyja hideg, és ennél szörnyűbb dolog nincs a világon. Baróton, az anyai nagyszülőknél baptista képmutató erőszak, Kisjenőben és Aradon a zsarnok hűvösség.

Így olvasom én, de Vida Gábor minden történet mellé tud elemző mondatokat társítani. „Will nagybátyám rendszeresen elvitt mindenkit éjszakai portyára, medvelesre, szarvasozni, értette az indiánozást, bár nem olvasta a könyveinket. Neki nem kellett magyarázni, miért fontos, miért kell az embernek egy kitalált világ, amelyet halálosan komolyan művel: mert a valóságot is csak annyira képes elfogadni, amennyire az álmaik. Willnek sem voltak pedagógiai elvei, de szerette az erdőt, cserébe komolyan vette őt az erdő, és komolyan vettük mi.” (165.) „Három pillére volt Baróton az univerzumnak: nagypám, Isten és a valóság.” (173.) Ilyen mondatokkal tele van ez a könyv: ők magyarázzák a megmagyarázhatatlant. A nagypapa addig és úgy veri a bivalyt, amíg az le nem dől kinyájában – ő az univerzum legfőbb pillére, ő közvetíti Isten szavát és a valóságot.

Két baj van ezzel: az egyik, hogy felnőttként leszünk olyan okosak, hogy el tudjuk magyarázni a szenvedéseinket és a szeretetéttségünket (lásd ezért és egyáltalán Szekeres Dórának az íróval készült kiváló interjúját a Literán: *Megírtam, elmeséltem, elvicceltem, elsírtam, amit lehetett*); a másik, hogy a mai napig ez a durva elhallgatás folyik mindenben és mindenképpen. Így aztán sokan nem is akarnak eljutni a saját állításukig, akik meg eljutnak, egyedül érzik magukat.

A fejezetek is az elemzés, az áttekin-tés, az értelmező tekintet igényével íródtak: *Életkép, Az irodalom, Család* stb., miközben a történetek megrágnak az olvasót, és nagyon ritkán vidítják fel, leginkább az okosság révén, mely nagy ajándéka egy öleléstelen életnek. Jönnek a szabványszabályok a család részéről, mint ez a „de-vel nem kezdünk monda-

tot” is, az elbeszélő pedig lázad már a pusztá létével is, hiszen aki elbeszél, annak látnia kell, ami történik, és aki látja, hogy mi történik, az áruló, hiszen nem azt meséli, amit el szabadna, amit örökölt. Ördögi kör ez, azt hiszem, a dadogás nem kevésbé belőle fakad, no meg abból, hogy persze betegnek lenni is árulás, egy erdélyi magyar családban normálisak az emberek.

Szép könyv Vida Gábor új regénye. Károlyi Csaba szerint „szerzőjének eddigi legjobb műve” (vö. Károlyi Csaba: *Egy dadogás. Élet és Irodalom*, 2017. július 14.); szerintem az *Ahol az ő lelke* is számot tarthat erre a dobogóra. De nem a dobogók a fontosak, hanem az, ahogyan egy ember nekifog majd’ ötvenévesen, és megpróbálja megérteni az életét, és az értelmével és az érzékletességével megmutatja, hogy megérthetetlen.

